and made him successor to the throne. Puru was the ancestor of the Kauravas and Pāṇḍavas.] -ind.
1 Much, exceedingly. -2 Repeatedly, often. -Comp.
-हत, -हत्वन a. efficacious. -जित् m. 1 an epithet of Visnu. -2 N. of king Kuntibhoja or his brother. -दम् gold. -दंशकः a goose. -दंश (-स) -स, -दशः, द्वह् m. epithets of Indra (Ved.). -निष्ठ a. excelling among many. -शांड a. possessing much self-confidence. -भोजस् m. a cloud. -तस्पट a. very lustful or lascivious. -ह, -हु much, many. -हत a. invoked by many; प्राहुश्वकर्थ यदिदं पुरुद्वतस्पम् Bhāg. 3. 15. 50. (-तः) an epithet of Indra; पुरुद्वतस्पनः R. 4. 3; 16. 5; पुरुद्वतमुख्याः (लोकपालाः) Ku. 7. 45. Ms. 11. 122. विष् m. an epithet of Indrajit. -हातः m. an epithet of Visnu. -f. manifold invocation.

प्रवी N. of a Ragini.

पुरुष: [पुरि देहे शेते शी-ड पृषो॰ Tv.; पुर्-अग्रगमने कुषन् Uग 4. 74] 1 A male being, man; अर्थतः पुरुषो नारी या नारी सार्थतः पुमान् Mk. 3. 27; Ms. 1. 32; 7. 17; 9. 2; R.2. 41. -2 Men, mankind. -3 A member or representative of a generation. - 4 An officer, functionary, agent, attendant, servant. -5 The height or measure of a man (considered as a measure of length); द्वी पुरुषी प्रमाणमस्य सा द्विपुरुषा-षी परिखा Sk. -6 The Soul; द्वाविमी पुरुषी लोके क्षरश्राक्षर एव च Bg. 15. 16 &c. -7 The Supreme Being, God (soul of the universe); पुरातनं त्वां पुरुषं पुराविदः (विदुः) Si. 1. 33; R. 13. 6. -8 A person (in grammar); प्रथम-पुरुषः the third person, मध्यमपुरुषः the second person, and उत्तमपुरुषः the first person, (this is the strict order in Sk.). -9 The pupil of the eye. -10 (In San. phil.) The soul (opp. সকুনি); according to the Sānkhyas it is neither a production nor productive; it is passive and a looker-on of the Prakriti; cf. त्वामामनन्ति प्रकृति पुरुषार्थप्रवर्तिनीम् Ku. 2.13 and the word सांख्य also. -11 The soul, the original source of the universe (described in the पुरुषसूक्त); सहस्रशीर्षः पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् &c. -12 The Punnaga tree. -13 N. of the first, third, fifth, seventh, ninth, and eleventh signs of the zodiac. -14 The seven divine or active principles of which the universe was formed; तेषामिदं तु सप्तानां पुरुषाणां महोजसाम् Ms. 1. 19. -षी A woman. -षम् An epithet of the mountain Meru. -Comp. -अङ्गम् the male organ of generation. -अदः, -अद् m. 'a man-eater', cannibal, goblin; अवमेने हि दुर्बुद्धिर्मनुष्यान् पुरुषादकः Mb. 3. 275. 27. -अधमः the vilest of men, a very low or despicable man. -अधिकारः 1 a manly office or duty. -2 calculation or estimation of men; संसत्सु जाते पुरुषाधिकारे न पूरणी तं समुपैति संख्या Ki. 3. 51. -अन्तरम् another man. -अयण:, -अर्थ: 1 any one of the four principal objects of human life; i. e. वर्म अर्थ, काम and मोक्ष. -2 human effort or exertion (पुरुषकार); धर्मार्थकाममोक्षाश्च पुरुषार्था उदाहृताः Agni P.; H. Pr. 35. -3 something which when done results in the satisfaction of the performer; यस्मिन् कृते पदार्थे पुरुषस्य प्रीतिर्भवति स पुरुषार्थः पदार्थः \$B. on MS. 4.1. 2.

-अस्थिमालिन m. an epithet of Siva. -आद्यः 1 an epithet of Visnu. -2 a demon. -आयुषम् -आयुस् n. the duration of a man's life; अक्रपणमतिः कामं जीव्याजनः पुरुषायुषम् Ve. 6. 44; पुरुषायुषजीविन्यो निरातङ्का निरीतयः R. 1. 63. -आशिन m. 'a man-eater', a demon, goblin. -इन्द्रः a king. -उत्तमः 1 an excellent man. -2 the highest or Supreme Being, an epithet of Visnu or Krisna; यस्मात् क्षरमतीतोऽहमक्षरादिष चौत्तमः। अतोऽस्मि लोके वेदे च प्रथितः पुरुषोत्तमः ॥ Bg. 15. 18. -3 a best attendant. -4 a Jaina. -5 N. of a district in Orissa sacred to Visnu. -कार: 1 human effort or exertion, manly act, manliness, prowess (opp. दैव); एवं पुरुषकारेण विना दैवं न सिध्यति H. Pr. 32; दैवे पुरुषकारे च कर्मसिद्धिन्यविष्यता Y. 1. 349; cf. god helps those who help themselves '; अभिमतसिद्धिर-शेषा भवति हि पुरुषस्य पुरुषकारेण Pt. 5. 30; Ki. 5. 52. -2 manhood, virility. -3 haughtiness, pride. -कुणपः, -पम् a human corpse. -केसरिन m. man-lion, an epithet of Visnu in his fourth incarnation; पुरुषकेसरिणश्च पुरा नखेः S. 7. 3. -ज्ञानम् knowledge of mankind; Ms. 7. 211. -तन्त्र a. subjective. -दध्न, -द्रयस् a. of the height of a man. - हिंच् m. an enemy of Visnu. - द्वेषिणी an illtempered woman (who hates her husband). -नायः 1 a general, commander. -2 a king. -नियमः (in gram.) a restriction to a person. - पशु: a beast of a man, brutish person; cf. नरपशु. -पुङ्गवः, -पुण्डरीकः a superior or eminent man. -पुरम् N. of the capital of Gandhara, q. v. - aguir: the esteem of mankind; निवृत्ता भोगेच्छा पुरुषबहुमानों विगलितः Bh. 3. 9. नमानिन a. fancying oneself a hero; कथं पुरुषमानी स्यात् पुरुषाणां मयि हिथते Ram. 2. 24. 35. -मेघः a human sacrifice. -वरः an epithet of Visnu. -वर्जित a. desolate. -वाहः 1 an epithet of Garuda. -2 an epithet of Kubera. -च्याद्रः -शार्ट्लः, -सिंहः 'a tiger or lion among men', a distinguished or eminent man. उद्योगिनं पुरुषसिंहमुपैति रुक्ष्मीः H. -2 a hero, brave man. -समवायः a number of men. -शोषेकः A kind of weapon used by burglars (a sham head to be inserted into the hole made in a wall); Dk. 2. 2. -सार: an eminent man; Bhag. 10. 16. 7. -सूक्तम् N. of the 90th hymn of the 10th Mandala of the Rigveda (regarded as a very sacred hymn).

पुरुषकः, -कम् Standing on two feet like a man, the rearing of a horse; श्रीबृक्षको पुरुषकोन्नमिताश्रकायः Si. 5. 56.

पुरुषता, -त्वम् 1 Manhood, manliness, prowess. -2 Virility. -3 Manly nature or property.

पुरुषायते Den. A. To act like a man, play the man.

पुरुषायित a. Acting like a man. -तम् 1 Playing the man, acting a manly part, a manly conduct. -2 A kind of coitus or mode of sexual enjoyment, in which the woman plays the man; आकृतिमचलोक्य कथापि वितर्कितं पुरुषायितं असिलतालेखनेन वैदरभ्यादिभिन्यक्तिमुपनीतम् K. P. 10.

पुरुष्य a. Ved. Human, mortal.